

Spoločnosť proti pohlavným chorobám na Slovensku v medzivojnovom období*

ANNA FALISOVÁ

KLúčové slová: *Spoločnosť proti pohlavným chorobám na Slovensku, výskum, Dermatovenerologická klinika Lekárskej fakulty UK v Bratislave, profesor MUDr. V. Reinsberg, vývoj dermatovenerológie, Štátny zdravotný ústav*

V medzivojnovom období vznikli na Slovensku pri niektorých lekárskejších odboroch osobitné vedecké spolky a spoločnosti. Jednou z nich bola aj Spoločnosť proti pohlavným chorobám. Liečenie a prevencia pohlavných chorôb patrili medzi najkomplikovanejšie zdravotno-sociálne problémy.¹ Po skončení prvej svetovej vojny vzrástlo nebezpečenstvo šírenia pohlavných chorôb ako dôsledok zvýšenej migrácie obyvateľstva a nedostatočnej lekárskej starostlivosti. Túto realitu sťažoval aj nedostatok lekárov špecialistov a minimálna kapacita lôžok, vyčlenená pre venerických pacientov. Podobné pomery prevládali aj v ambulantnej starostlivosti.

V roku 1922 bol prijatý zákon č. 241 Zb. z. a n. o potláčaní pohlavných chorôb, ktorý vniesol nové nazeranie a prístup k ich riešeniu. Zriaďovanie nevestincov a ich udržiavanie sa zakázalo a trestalo rovnako ako kupliarstvo. V rámci preventívnych opatrení zákon požadoval evidenciu pohlavne chorých a kládol sa veľký dôraz na zdravotnoosvetovú prácu a sexuálnu výchovu mládeže.² Zákonne sa zabezpečila aj bezplatná liečba nemajetných osôb postihnutých ve-

* Štúdiá bola vypracovaná v rámci grantového projektu VEGA č. 2/0097/10: Spoločenské predpoklady a dôsledky vývoja vedy a techniky na Slovensku 1918-1989.

¹ Otázkou boja proti pohlavným chorobám sa zaoberal už zákon z roku 1876, článok 14, paragraf 91, podľa ktorého sa uplatňoval reglementačný systém. Prostitúcia sa pripúšťala, ale pritom sa upravovala tak, aby sa zmiernili jej dôsledky. Neviešky mohli byť trestne stíhané podľa paragrafu 81 trestného zákona priestupkového - zákon č. 40/1879, alebo zákona č. 21/1913 paragraf 4 o nebezpečných tulákoch a osobách, ktoré sa živili prostitúciou. S týmto problémom súviselo aj vydanie nariadenia Ministerstva vnútra z roku 1893 o dozore nad za-mestnankyňami v krčmách a v hotelierstve. OZOROVSKÝ, V. - TICHÝ, M. - BUCHVALD, J. - DEDEK, J. Profesor Reinsberg a začiatky organizovaného boja proti pohlavným chorobám v Bratislave. In *Československá dermatologie*, roč. 58, 1983, č. 4, s. 263.

² Proti evidencii venerických pacientov protestovali mnohí lekári. Liečenie týchto pacientov u súkromných lekárov predstavovalo výrazný zdroj príjmu, preto lekári, ktorí liečili solventných pacientov tento zákon sabotovali.

nerickými chorobami. Každý kto trpel pohlavnou chorobou v štádiu infekčného rizika (možnej nákazy), bol zo zákona povinný podrobiť sa liečbe. V prípadoch, že osoba postihnutá venerickou chorobou mohla svojím spôsobom života, alebo nedodržiavaním lekárskeho nariadenia infikovať iných, musela byť hospitalizovaná v príslušnej nemocnici, kde zostala až do doby, keď infekčné štádium pominulo. Pacienti, ktorí nerešpektovali tieto nariadenia, boli do liečebných zariadení dopravení pod nátlakom polície, resp. hrozbou finančných pokút.³ Osoby u ktorých sa preukázalo, že sa živia prostitúciou a polícii nahlásené zamestnanie bolo len fiktívne, trestali sa podľa zákona o tuláctve. Platilo pravidlo „trikrát a dost“. Po treťom priestupku boli porušovatelia spomínaného nariadenia daní do väzby, mladistvé osoby do polepšovne. Rovnako sa dbalo na prevenciu a postih priestupku verejného pohoršovania. Kto na ulici, v kaviarni, krčme, divadle a pod. nabádal k prostitúcii, alebo nemravným spôsobom života vyvolával pohoršenie v susedstve bývajúcich občanov, mohol byť zákonne trestaný. Napríklad v roku 1927 početné sťažnosti obyvateľov Bratislavy si vynútili radikálny zásah polície na Floriánskej, Štúkovej a Osserovej ulici.⁴ Konanie kvalifikované ako navádzanie na smilstvo, sa trestalo ako súdny priestupok. Ak majitelia alebo nájomcovia verejných miestností trpeli alebo s tichým súhlasom podporovali kupliarstvo, dohadzovačstvo alebo ponuky k prostitúcii, mali byť rovnako potrestaní. Po treťom priestupku im bola na základe súdneho pojedania dočasne alebo natrvalo odobratá licencia.

Trestne stíhané bolo aj prenesenie pohlavných chorôb na dojčatá alebo na dojku. Žena postihnutá venerickým ochorením nesmela dojčiť zdravé dieťa a rovnako syfilitické dieťa nemohla dojčiť zdravá matka, v opačnom prípade hrozil tvrdý postih. Rovnaké následky postihli aj rodičov alebo zodpovedných pestúnov, ak sa dojka nakazila od dojčaťa a jeho rodičia alebo pestúni o tom vedeli alebo podľa okolností mohli predpokladať, že dieťa je choré, ale túto okolnosť zamlčali. Staršie dieťa postihnuté touto chorobou mohlo byť dané cudzím na výchovu alebo na opatrovanie len vtedy, ak im choroba dieťaťa bola vopred oznámená. Pri väčších nemocniciach začali vznikať samostatné oddelenia, vedené odbornými lekármi. K represívnym opatreniam zákona patrila povinnosť dať sa liečiť lekárom ambulantne alebo v nemocnici. Pacient počas doby liečenia mal byť pod dozorom lekára, terapia sa nesmela predčasne ukončiť, aby bolo zaručené vyliečenie, čo sa však darilo dosiahnuť len u časti pacientov.

V. Reinsberg – iniciátor založenia Spoločnosti proti pohlavným chorobám

Z iniciatívy profesora MUDr. Viktora Reinsberga, prednostu dermatovenerologickej kliniky Lekárskej fakulty Univerzity Komenského, vznikla 8. júna 1923 v Bratislave *Spoločnosť proti*

SINKULOVÁ, L. Z dejín prevencie v čs. zdravotníctve. In *Československé zdravotníctví* roč. 10, 1982, č. 11, s. 540 – 548.

³ Věstník Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy I, 1919, s. 254 – 257.

⁴ Dokumentujú to spisy Policajného riaditeľstva v Bratislave v súvislosti s riešením otázky bytovej úžery a prostitúcie. Slovenský národný archív (ďalej SNA), fond Policajné riaditeľstvo (ďalej PR), kartón č. (ďalej k. č.) 544.

*pohlavným chorobám.*⁵ Bola to prvá a nesmierne dôležitá organizácia s takýmto zameraním na území Slovenska. Aktuálnosť založenia tejto organizácie spočívala najmä v tom, že rozšírenie pohlavných chorôb bolo masové a tento stav sa stal nielen zdravotným, ale aj sociálnym problémom.

Za predsedu Spoločnosti proti pohlavným chorobám bol zvolený profesor V. Reinsberg, popredný československý dermatovenerológ. Narodil sa 12. júna 1875 v Žamberku v Čechách.⁶ Stredoškolské štúdium absolvoval v roku 1894, medicínu študoval na českej Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, kde v roku 1900 promoval. Po skončení štúdia praxoval na jednotlivých klinikách českej Lekárskej fakulty. Dermatovenerologickú špecializáciu si zvolil až v roku 1906, počas študijného pobytu v Nemecku. Dermatovenerológia ako samostatná disciplína sa v Európe začala presadzovať až v prvej polovici 19. storočia, najmä zásluhou prác Angličana Roberta Willana, neskôr Francúza Jeana Loiusa Aliberta a tiež rodáka z Brna Ferdinanda Hebru, autora atlasu o kožných chorobách.⁷ Táto disciplína začiatkom 20. storočia nepatrila medzi populárne odbory lekárskej vedy. V minulosti bola opradená mnohými mýtmi, ľudia sa báli kožných chorôb, často si ich plietli s pohlavnými a všetky považovali za nákazlivé. Svoj podiel na tejto reputácii mala aj vtedajšia terapia, ktorá im nedokázala čeliť. Účinný liek na lues - Salvarsan sa objavil až začiatkom 20. storočia.⁸ MUDr. Reinsberg po návrate zo študijného pobytu nastúpil ako asistent na dermatovenerologickej klinike profesora Vítězslava Janovského v Prahe, ktorý patrí k jedným zo zakladateľov kožného lekárstva v Čechách. Pod jeho vedením sa vyprofiloval na vynikajúceho odborníka. Napriek sľubnej kariére na jar 1908 opustil Prahu a odišiel do Zemskej nemocnice v Olomouci, kde sa stal primárom oddelenia pre choroby kožné a pohlavné. Zostal tam do roku 1918, kedy odišiel do Brna, kde pôsobil v Zemskej nemocnici a v roku 1919 bol povolaný na Slovensko už ako erudovaný odborník s vynikajúcimi liečebnými výsledkami.

V prvých desaťročiach 20. storočia sa lekárske vedy obohatili o mnohé významné poznatky, ktoré prispeli k rozvoju dermatovenerológie. Dôležitým medzníkom bolo zavedenie nových histologických a patologických metód. Terapeutické úspechy sa docielili potom, keď sa v dermatovenerológii začali uplatňovať poznatky bakteriológie a klinická medicína vstúpila do nového vývojového štádia.

Miestom nového pôsobiska prof. Reinsberga sa stala štátna nemocnica v Bratislave, kde do roku 1920 existovalo len dermatovenerologické oddelenie v rámci internej kliniky. Až v roku 1923 sa pretransformovalo na Kliniku pre choroby kožné a pohlavné. Jej prvým prednostom sa v roku 1921 stal prof. MUDr. V. Reinsberg, ktorý bol rok predtým vymenovaný za riadne-

---

⁵Zakladajúce zhromaždenie zvolal prednosta Dermatovenerologickej kliniky Lekárskej fakulty UK prof. MUDr. V. Reinsberg. OZOROVSKÝ, V. - TICHÝ, M. - BUCHVALD, J. - DEDEK, J. Profesor Reinsberg, ref. 1, s. 262.

⁶Jeho otec, univerzitný profesor MUDr. J. Reinsberg, sa výrazne zaslúžil o rozvoj českej lekárskej vedy.

⁷DIEPGEN, P. Geschichte der Medizin II. Berlin 1955, s. 242 – 245.

⁸OZOROVSKÝ, V. - TICHÝ, M. - BUCHVALD, J. - DEDEK, J. Začiatky pôsobenia profesora Reinsberga na LFUK v Bratislave. In *Československá dermatologie*, roč. 58, 1983, č. 3, s. 195.

ho profesora chorôb kožných a pohlavných na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského (UK). Dermatovenerologická klinika Lekárskej fakulty UK sa stala inštitucionálnou bázou pre rozvoj tejto disciplíny na Slovensku a v rokoch 1920 – 1939 bola najväčším zdravotníckym a jediným vysokoškolským pracoviskom tohto odboru na Slovensku. Profesor Reinsberg bol nielen vynikajúcim lekárom – vedcom, ale aj spoluzakladateľom dermatovenerológie na Slovensku.⁹ Položil základy pre klinickú prácu, do ktorej patrila nielen dobrá liečebná starostlivosť, pregraduálna výchova poslucháčov medicíny, ale aj postgraduálna príprava mladých lekárov a vedeckovýskumná činnosť. Najvýznamnejšie práce V. Reinsberga sa týkajú terapie venerických ochorení, problémov kožnej tuberkulózy, profesionálnych dermatóz, kde riešil otázky diagnostiky a zavádzal nové liečebné postupy.

Pod vedením prof. Reinsberga sa na klinike vybudovali moderné terapeutické zariadenia, ambulancia, laboratória, ktoré umožňovali vedeckú prácu (osobitný význam malo venerologické laboratórium). Počet pacientov mal stúpajúcu tendenciu a klinika bola neustále preplnená. Kým v roku 1920 sa tu liečilo 1465 pacientov, v roku 1924 ich počet stúpol na 2310 a ambulantne bolo ošetrovaných až 18 480 pacientov.¹⁰ Klinika od svojho vzniku až do roku 1945 bola rozdelená na dve časti: dermatologickú a venerologickú.

Vznik Spoločnosti proti pohlavným chorobám predstavoval vytvorenie organizačnej základne pre ďalšie rozvinutie zdravotno-výchovnej práce, zameranej na boj proti pohlavným chorobám. Okruh jej členov tvorili najmä lekári, zdravotnícki pracovníci a zainteresovaná verejnosť, najmä zo štátnej sféry. Spoločnosť spolupracovala s Ministerstvom zdravotníctva a telesnej výchovy, Ministerstvom sociálnej starostlivosti, s políciou, Osvetovým zväzom, Československým Červeným krížom a inými organizáciami. Úzka spolupráca ju spájala najmä so spolkom *Záchrana*, ktorý vznikol v novembri 1921 z iniciatívy Bratskej jednoty československej. Spolok *Záchrana* sa zameriaval najmä na ženy a dievčatá, ktoré pricestovali do Bratislavy hľadať si prácu. Pomocou tzv. „nádražnej misie“ sa pracovníčky *Záchran*y kontaktovali s týmito ženami a poskytovali im základné informácie a pomoc, aby sa v novom prostredí vedeli rýchlo prispôbiť a nájsť si prácu.¹¹ *Záchrane* sa podarilo v roku 1924 zriadiť vlastným nákladom útulok pre ženy a dievčatá.

Spoločnosť proti pohlavným chorobám bola dobrovoľnou, charitatívnou organizáciou s celoslovenskou pôsobnosťou. Za svoj cieľ si stanovila prevenciu a boj proti venerickým chorobám a liečenie infikovaných pacientov. Využívala na to rôzne metódy, najmä besedy,

⁹ V r. 1925 – 1926 pôsobil prof. Reinsberg ako dekan Lekárskej fakulty UK a výrazne sa zaslúžil o jej rozvoj, v r. 1932 – 1933 bol rektorom UK.

¹⁰ Fakultná nemocnica Bratislava 1864 – 1989. Bratislava 1989, s. 55 – 56.

¹¹ Bratská Jednota československých Baptistov v Bratislave avizovala Policajnému riaditeľstvu svoj zámer, že po dohode s Ministerstvom sociálnej starostlivosti začne prácu pre záchranu padlých žien a dievčat: „*Viděli jsme v Praze, jak tamnější policejní ředitelství pracuje úspěšně v souladu s tamnějším podobným ústavem a radi bychom v naší práci našli u vás podobné porozumění a podporu našich snah.*“ Súčasne žiadali, aby Policajné riaditeľstvo v Bratislave vyslalo svojho zástupcu do spolku *Záchrana*. SNA, fond PR, k. č. 19.

prednášky a iné popularizačné formy výchovnej činnosti. V spolupráci s Červeným krížom zriaďovala ambulatóriá, ktoré boli zamerané na profylaktickú, poradenskú a liečebnú činnosť.

Konkrétne aktivity

Jednou z prvých aktivít Spoločnosti proti pohlavným chorobám bolo založenie poradní v Bratislave. Prvá poradňa fungovala na Dermatovenerologickej klinike Lekárskej fakulty UK v Štátnej nemocnici a druhá na Panenskej ulici.¹² Ordinačné hodiny boli dvakrát týždenne po dve hodiny. Solventní pacienti navštevovali najmä súkromných lekárov. Okrem poradne pre dospelých pacientov vznikla aj detská antivenerická poradňa. Spolupráca Spoločnosti proti pohlavným chorobám s Detskou klinikou Lekárskej fakulty UK bola nesmierne dôležitá.¹³ Spoločnosť proti pohlavným chorobám sa usilovala nadviazať kontakty s nemocenskými pokladňami a so súkromnými lekármi. Profesor Reinsberg pritom zdôrazňoval, že tento boj môže byť úspešný len vtedy, keď sa cieľavedomá sexuálna výchova, najmä sociálne slabších vrstiev, stane systematickou.

V spolupráci s Československým Červeným krížom zakladala Spoločnosť poradne v rámci celého Slovenska. Napríklad v roku 1925 vznikla antivenerická poradňa v Žiline.¹⁴ Myšlienku zriadenia poradne pre túto skupinu pacientov Ministerstvo verejného zdravotníctva a telesnej výchovy uvítalo a poskytlo finančné prostriedky. Peniaze mali byť použité na zariadenie a platy personálu poradne (lekársky a pomocný). Súčasne sa ministerstvo vyjadrilo, že honoráre pre lekára a sestru, uvedené v rozpočte (15 tisíc korún ročne), považovalo za veľmi vysoké. Podotklo, že na lekára by mohlo prispieť sumou 8 tisíc korún, čo zodpovedá honoráru 20 korún za ordinačnú hodinu, ktorá sa poskytovala obvykle lekárom v poradniach pre deti. Neskôr vznikli podobné poradne napríklad v Ružomberku, Košiciach a iných mestách.

Nepriaznivé zdravotné pomery vyžadovali založenie poradní nielen vo väčších mestách, ale aj na vidieku. Špecifickú pozornosť vyžadoval okres Medzilaborce. V auguste 1929 sa obrátila Slovenská divízia Červeného kríža (ČK) a Slovenská spoločnosť proti pohlavným chorobám na Štátny zdravotný ústav v Prahe so žiadosťou, aby podporoval zriadenie poradne pre chorých na lues v obci Habura, kde bola táto choroba veľmi rozšírená.¹⁵ Slovenskú divíziu ČK na túto skutočnosť upozornil miestny spolok ČK v Michalovciach. V regióne sa šírili správy o zamorení obce syfilisom a nebezpečenstve pre ďalšie obyvateľstvo. Samotní obyvatelia obce sa nachádzali vo veľmi zložitej situácii, pretože nikto od nich nechcel nakupovať domáce poľnohospodárske produkty a hospodársku izoláciu znásobovala aj spoločenská. Slovenská

¹² Rozsah činnosti poradne na Panenskej ulici dokumentujú aj štatistické údaje z roku 1930, keď od mája do konca decembra bolo v nej evidovaných 581 infikovaných pacientov. Archív hlavného mesta Bratislavy, fond Spolky, k. č. 147.

¹³ Na Slovensku bolo ešte v 30. rokoch oficiálne registrovaných asi 2 tisíc detí nakazených syfilisom Encyklopédia Slovenska zv. 4. Bratislava 1980, s. 384.

¹⁴ Spolok Červeného kríža v Žiline žiadal v roku 1925 o štátnu subvenciu na zriadenie poradne pre venerických pacientov. SNA, fond Expozitúra Ministerstva verejného zdravotníctva a telesnej výchovy, k. č. 11.

¹⁵ HYNEK, P. - HYNIE, J. O Příjici v okresu medzilaborském na Slovensku I. část. In *Česká dermatologia*, roč. XII, 1931, s. 263.

divízia Červeného kríža požiadala primára košickej nemocnice MUDr. Adolfa Měsku (ktorý bol členom Spoločnosti proti pohlavným chorobám), aby zistil, do akej miery sú tieto informácie pravdivé. Měska pri prehliadke školských detí zistil určité príznaky syfilisu, ktoré potvrdil aj miestny zástupca okresného lekára. Výsledky testov definitívne potvrdili, že sa jednalo o syfilis a Ministerstvo zdravotníctva a telesnej výchovy urýchlene vyslalo do regiónu štátnu epidemickú autokolónu, ktorá uskutočnila krvné testy vo väčšom rozsahu. Ich výsledok bol prekvapivý. Potvrdil, že skutočne sa jedná o značné zamorenie obyvateľstva týmto mimoriadne nákazlivým ochorením.

Dňa 26. apríla 1930 navštívil Medzilaborce a niekoľko priľahlých obcí zástupca Štátneho zdravotného ústavu z Prahy, aby sa na mieste informoval o rozšírení choroby a možnostiach jej likvidácie. V máji 1930 bola požiadaná Rockefellerova nadácia, aby podporila uskutočnenie sociálno-zdravotného prieskumu medzilaboreckého okresu so zvláštnym zreteľom k rozšíreniu syfilisu. Vďaka poskytnutým finančným prostriedkom bola do okresu vyslaná špeciálna misia na čele s MUDr. A. Ripkovou. Misia počas troch letných mesiacov v roku 1930 zmapovala zdravotný stav obyvateľstva daného okresu.¹⁶ Vyšetrení boli obyvatelia šiestich obcí (asi 615 domov a 3 218 obyvateľov), konkrétne z obcí Habura, Čertižné, Miková, Malá Poljana, Havaj a Makovce, pričom Habura mala 209 domov a 1334 obyvateľov a Čertižné 181 domov a 1085 obyvateľov. U každého z obyvateľov uskutočnili lekársku prehliadku a odobrané krvné vzorky boli zaslané na laboratórne vyšetrenie do štátnej nemocnice v Košiciach.

V prvej etape sa však nepodarilo zistiť príčinu vzniku rozšírenia luesu na tomto území, pretože vyšetrovanie prebiehalo počas sezónnych prác, keď bola veľká časť obyvateľov mimo domova. Z toho dôvodu bola požiadaná Rockefellerova nadácia o ďalšie poskytnutie podpory, s cieľom zistiť vznik a spôsob rozšírenia tejto choroby. Špeciálne sa sústredili na obec Haburu, ktorá ako sa ukázalo bola zamorená najviac. Druhú expedíciu viedol profesor MUDr. Josef Hynie zo Štátneho zdravotného ústavu v Prahe. Súbežne s touto zdravotníckou akciou bol v apríli 1930 vymenovaný nový okresný lekár pre Medzilaborce a začala sa intenzívna spolupráca so Spoločnosťou proti pohlavným chorobám a Červeným krížom. Konali sa zdravotnoosvetové prednášky, inštruktáž obyvateľstva so zameraním na hygienu, prevenciu chorôb, atď. V obci Habura bola založená poradňa, kde prebiehala evidencia chorých a ich liečenie. Pacienti s ťažším priebehom boli hospitalizovaní v nemocnici v Michalovciach a v Košiciach. Výsledky energických opatrení priniesli priaznivé výsledky.¹⁷

¹⁶ Obyvateľstvo týchto obcí bolo národnosti rusínskej a čiastočne rómskej, pričom rómske obyvateľstvo žilo v malých chatrčiach na periférii každej obce. Medzi rusínskym obyvateľstvom žili aj Židia, ktorí sa živili obchodovaním, Rómovia vykonávali hrubé nádeňnícke práce, ostatné obyvateľstvo sa živilo najmä poľnohospodárstvom. Tamže, s. 264.

¹⁷ Kým na začiatku bol zistený výrazný počet syfilitických prejavov počas oboch vyšetrení, ktoré uskutočnil Štátny zdravotný ústav, neskôr bolo možné sledovať postupný pokles luetických prejavov medzi obyvateľstvom. Finančne sa na akcii podieľala Rockefellerova nadácia (sumou 44 tisíc korún), ročne prispieval Štátny zdravotný ústav (sumou 6 tisíc korún) a Československá spoločnosť pre potieranie pohlavných ochorení. Tamže, s. 265.

Zaujímavé bolo najmä rozuzlenie celého problému – akým spôsobom došlo k endemickému rozsevu choroby a prečo boli najviac postihnutí obyvatelia obce Habura. Prieskum ukázal, že infekcia sa pred vojnou v obci vyskytovala ojedinele. Podrobným výskumom sa nakoniec zistilo, že väčšina osôb sa infikovala mimopohlavnou cestou. Začiatky celého príbehu siahali do obdobia I. svetovej vojny, keď obyvatelia obce boli evakuovaní do južnej časti Uhorska, kde pôvodné obyvateľstvo bolo značne zamorené syfilisom. Časť žien z obce Habura dojčila deti z tamojšieho nálezinca (sirotinca), pričom sa tam nachádzali aj syfilitické dojčatá. Mnohé z týchto žien sa nakazili a ďalej infikovali aj členov rodiny. Nevylučovala sa ani možnosť nákazy pohlavnou cestou, infekcia cestou mimopohlavnou však prevažovala. Keď sa rodiny po vojne vrátili do svojich domovov, nastalo hromadné šírenie ochorenia v samotných rodinách, neskôr v rámci celej dediny a regiónu.¹⁸ Nakoniec sa členom misie za pomoci pracovníkov Červeného kríža a Spoločnosti proti pohlavným chorobám podarilo odhaliť pôvod komplikovaného a tabuizovaného ochorenia a zavedením účinných opatrení postupne minimalizovať jej rozsev.

Spoločnosť proti pohlavným chorobám vyvíjala aktívnu spoluprácu s dcérskymi organizáciami v Česku, ale aj v zahraničí. Napríklad s *Československou spoločnosťou pre potieranie pohlavných chorôb* v Prahe organizovala pravidelné prednášky najmä so zameraním na výchovu mládeže.¹⁹ Na V. výborovej schôdzi Ústredia Čs. spoločnosti pre potlačanie pohlavných chorôb, ktoré sa konalo 31. augusta 1931, sa referovalo aj o cykle prednášok o pohlavných chorobách, ktoré sa organizovali na školách, pre robotníkov, pre osvetových inštruktorov v armáde, zamestnancov polície a i. V rámci pravidelných zdravotnoosvetových kurzov sa okrem toho zbieral materiál pre lekársko-pedagogickú komisiu, ktorá pripravovala smernice pre pohlavnú výchovu v rodine a v škole.²⁰ Postgraduálne kurzy pre úradných lekárov, špecializované aj na problematiku dermatovenerológie, organizoval *Štátny zdravotný ústav*. Na návrh člena proti pohlavným chorobám MUDr. A. Měska, ktorý pôsobil v Bratislave a neskôr v Košiciach, boli podniknuté kroky v záležitosti poučovania bulharských robotníkov na východnom Slovensku o pohlavných chorobách.²¹ Na VI. Výborovej schôdzi Československej spoločnosti pre potieranie pohlavných chorôb, ktorá sa konala 19. decembra 1931, bol prerokovaný aktuálny páľčivý problém. Na upozornenie MUDr. Měsku bol zaslaný bulharskému veľvyslanectvu v Prahe prípis o bulharských robotníkoch na Slovensku postihnutých venerickými chorobami, so žiadosťou, aby veľvyslanectvo zaslalo zdravotnoosvetové letáky a brožúry v bulharskom jazyku. Súčasne bola informovaná Spoločnosť pre potlačanie pohlavných chorôb v Sofii. Úzka spolupráca Slovenskej spoločnosti so spoločnosťou v Prahe pomáhala najmä pri zvyšovaní zdravotného uvedomenia a v oblasti prevencie venerických chorôb.

¹⁸ HYNEK, P. - HYNIE, J. O Přijíci v okresu mezilaborském na Slovensku II. část. In *Česká dermatologia*, roč. XII, 1931, s. 300.

¹⁹ Na IV. výborovej schôdzi spoločnosti 13. 12. 1930 na Dermatovenerologickej klinike v Prahe sa rokovalo o zriadení špeciálnej pedagogicko-lekárskej komisie, ktorá mala spracovať zhromaždený materiál pre preventívnu výchovu mládeže. Rozsiahla debata sa venovala pohlavnej výchove na školách. Rovnako prebiehal dermatovenerologický kurz, ktorý sa konal v Prahe v dňoch 1.- 10.12. 1930. *Česká dermatologia*. roč. XII, 1931, s. 300.

²⁰ Tamže, s. 363.

²¹ Tamže, s. 362.

Spoločnosť pod vedením prof. Reinsberga vniesla do boja proti pohlavným chorobám na Slovensku organizovanosť, vedecký prístup, využívala poznatky lekárskej vedy, pričom sa opierala nielen o ambulatnú, ale aj klinickú bazu.²² Aby táto činnosť napredovala rýchlejšie, zakladala pobočky. Veľkú pozornosť venovala evidencii pohlavne chorých. Pri spresnení o aké ochorenie ide, plnili dôležitú úlohu diagnostické vyšetrenia. Spoločnosť tvorila organizačnú bazu výchovno-zdravotnej, profylaktickej a osvetovej práce v boji s pohlavnými chorobami. Aj napriek skutočnosti, že Spoločnosť proti pohlavným chorobám bola zameraná prakticky, nové výskumy ukazujú, že výraznou mierou participovala aj na vývoji dermatovenerológie. Pre vedecké účely, vedeckovýskumné a zdravotnícke inštitúcie (Štátny zdravotný ústav, Ministerstvo verejného zdravotníctva a telesnej výchovy, Expozitúra ministerstva zdravotníctva a i.) poskytovala dôležité informácie a podklady z oblasti dermatovenerológie, napríklad štatistické správy, odborné posudky vypracované v spolupráci s Dermatovenerologickou klinikou Lekárskej fakulty UK, ktoré slúžili pre výskum na medzinárodnej báze (zdravotnícke oddelenie Spoločnosti národov v Ženeve), materiály pre Štátnu zdravotnú radu pri ministerstve zdravotníctva a i. Uvedené aktivity mali vplyv aj na vývoj tejto vedeckej disciplíny na Slovensku.

Cituj:

FALISOVÁ, Anna. Spoločnosť proti pohlavným chorobám na Slovensku v medzivojnovom období. In *Forum Historiae*, 2011, roč. 5, č. 1. ISSN 1337-6861. http://www.forumhistoriae.sk/FH1_2011/texty_1_2011/falisova.pdf

...

PhDr. Anna Falisová, CSc. Je samostatnou pracovníčkou Historického ústavu SAV v Bratislave. Venuje sa problematike dejín zdravotníctva a medicíny, najmä so zameraním na prvú polovicu 20. storočia. Je autorkou monografie Zdravotníctvo na Slovensku v medzivojnovom období (1999), spoluautorkou Chronológia vývoja vedy a techniky na Slovensku (2006) a autorkou desiatok štúdií z danej problematiky.

²² OZOROVSKÝ, V. – OSUSKÝ, P. – SEDLÁČKOVÁ, E. Fragmentsy z dejín dermatovenerológie na Slovensku. Bratislava : Jaga, 2003, s. 77.